

Kitab
Kitab haqqda...
Kitab haqqı...

Kitab -
bütün bəşər müdrikliyi,
müəllifliyi və müəllimliyinə Müəllimi...

Bu "Müəllim" in yetişdirdiyi canlı "seçilmiş əsərlər" - şagird və tələbələr, professor və akademiklər, ədib və filosoflar zaman-zaman onu daha yüksək qiymətləndiriblər.

Uilyam Şekspir: "Kitablarım mənim üçün kifayət qədər böyük krallıqdır".

Mari Monteqyu: "Mən kitabları yaratmazdan öncə kitablar məni yaratdı".

Bizim Nəcəf bəy Vəzirov isə onu bütün bəşər gəncliyinin ortaq mədəni yatağı kimi dəyərləndirib: "Kitablar bizi bütün ötən dövrlərin varisi edir" ...

...İndi mən bu "qədim" (və həlalik (!) müasir) Fenomenin yetişdirdiyi mütəxəssislərin ixtiralarından biri olan kompüter qarşısında oturub, onu necə tərif, təfsir və təqdim etmək haqda fikirləşməyəyəm. Və onun dəyərini layiqincə ifadə edən bir söz, obraz, metafora tapa bilmədiyimdən, belə bir qənaətə gəlməyəyəm ki, qarşısında aciz qaldığım həmin bu xoş "dilemma'nın baskarı da elə bu ümumbəşəri elm-irfan Sevgilimizin özüdür. Kitab ələminə əşinalar "sevgilimiz" ifadəsinə "dəvədə buyuz" təəccübü ilə baxmazlar, yaqın; "söz tapmaq" hadisəsi daha çox, ən istəklilə sevgili-yar qarşısında baş verir, axı...

Maraqlıdır, biz jurnalistlər kitablardan öyrəndiklərimiz hələ sabına hər şeydən yaza bilirik, onun özü barədə isə... Deməli, dünyanın fikri, mülahizə, mühakimə, elm-bilim və sair mənavi daş-qaşlarını bir-birinə tikib əlamələr bazayın bu mənavi Xəzinə də "tələ"-qismətə öz əşyavı oxşamış kimiymiş - "ələmi bazar, özü lüt gəzar"...

"Bütün başər müdrikiyi, müəllifiyi və müəllimliyi-nin Müəllimi" dedim, "ümumbəşəri elm-irfan Sevgilimiz" adlandırdım Kitabı. Lakin, Mirza Ələkbərin məlum qəhrəmanının öz ağbırçək "Xanbacı"sına xitabən ərz etdiyi "Nə bildirdik nə zəhrimardı kitab"a münasibət ovaxtdan-buvaxta tamamı dəyişib? Yaxud, elə yenə rəhmətlik dahimizin ecəzkar inkar qəşularından birinin üslubuyca təhkiyələsək, "amma, ancaq, leyk və əfsus" -

FƏRQİNDƏYİKİ Kİ;

- "internet" adlı "texno-ağyar"ı peyda olandan bəri, bu vəfalı tarixi Yarımda dönük çıxmışq?..

- bütün kababxanaları, pivəxanaları, şərabxanaları və burda adların çəkilməsi belə caiz bilinməyən digər xana-xərabaları tanıyan taksi sürücülərimizin çoxu tanıdır kitabxanalarımızı...

- hazırlıq kurslarına yazılma, ali təhsil ixtisası gözlənilmə məqamlarında övladlarına "hüquqşünaslıq!", "şərşünaslıq!", "jurnalistika!", "maliyyə-kredit!" nidalayan valideynlər içərisində "kitabxanaçılıq fakültəsi" piçıldayanlar yox...

- hər gün rastlaşdığımız neqativ insan münasibətləri, ailə-məişət münasibətləri, valideyn-övlad mübahisələri kitabdan-xalılil "elmi" ilə də əlaqədardır...

Əski "zərəntəbib"liyin davamçıları olan bəzi müasir zərəntə müəllimlərin təbliğ-təşviqat kimi "qiymət"ləndirəcəyi bu "xroniki" mətbu "maral"ların ardınca bir neçə -

ƏRZİ SUALLAR

- qızlarımızın ər (indilər istehza ilə qarşılanan "gor") evinə apardıqı - adları iki-üç "ümumi" dəftərə sığmaz çölüzəzək cehiz aksesuarları içərisində içi iman, hikmət, vəfa dolu ("Quran"dan tutmuş "Oğuznəmə"yə, "Kitabi-Dədə Qorqud"dan boy-

laşmış "Anamın kitabı"na, "Məni candan usandırdı" ələmindən "Dərd alıb, qəm satıb nəf eyləmişəm" nəşəsinədək) bir barat da görünərmə, görünməzmi?..

-məşhur "əvvəl "ev", sonra "lənmək" replikasına rəğmən, hər yarağı hazır oğlanlarımızı çox "maza-mat"lar söyləyən ata-ana, qohum-əqrəba dillərindən "Ya rəb, bələyi-eşq ilə qıl aşına məni kimi ilahi kəlamlar, "Görüm ayılmasın gec aylanlar!" sayaq milli əcr-hicrlər də deyilərmə, deyilməzmi?..

-ictimai-direktiv fəaliyyətini, hətta bazən şəxsi həyatını Kİtabın təbliğinə, kitabxanaların inkişafına, kitabxanaçılarının gün-güzəranına həsr edənələrə biğəlti qımışanlar yığnığında bir "bərəkəllah" qanacağı da göyərərmi, göyərerməzmi?..

Və bütün bu real-sentimental suallardan sonra, kiçik bir süttün da savabi bir cavab. Belə ki, bu kəskin-küskün notlara baxmayaraq, bu yazının ruhuna belə bir qənaət də hakimdir ki, milli Azadlıq düşüncələrimizin zaman-zaman cılalanıb-püxtələşməsində əvəzsiz rol oynamış KİTABa hörmət müstəqillik il-lərimizin mənavi prioritetlərindəndir. Buna dair xeyli misallardan xronolojiən sonuncusu paytaxtımızda keçirilən növbəti möhtəşəm tədbir - IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası!

KİTAB HAQDA... elə onun özündən öyrənmişik...

Son yüzilliklərdə Avropanın öz qitə həmkarlarına yuxarıdan baxıb aşağılaşmasına rəğmən, maraqlı deyilmi ki, kitab çapçılığı Şərqdə yaranıb; VIII əsrin ilk onilliklərində Koreyada, sonra Çində, daha sonra Yaponiyada (əlbəttə, texnologiyası sarıdan təkmilləşə-təkmilləşə). Avropada isə çox sonralar; 1440-cı ildə Almaniyada, 1465-də İtaliyada; 1468-də İsveçrədə (həmin əsrin sonlarında Fransa, Belçika, Macarıstan, Polşa, İspaniya, Çexiya, İngiltərə və s.)

Amma... (bu üç nöqtə incə bir təəssüf əlaməti) bu ali Əşya haqda deyilmiş qiymətli fikirlərin əksəriyyəti avropalılara məxsus!

Böyük ingilis dahilərindən T.Karley: "Bu günün əsl universitetləri kitabxanalardır". Məşhur filoloq İ.Barrou isə bu qiymətli xəzinəyə münasibətdə bizim "əldən qalan əlli il qalar" zərb-məsəlimizdən çıxış edir: "Yaxşı kitabları bu gün oxuyun, - sabah vaxtınız olmaya bilər". Görkəmli yazıçı və siyasi xadim B.Littonun fikirləri "kəskinliyə" də fərqlənir: "Qanunlar nə vaxtsa ölə bilər, kitablar - heç vaxt!" F.Bekon daha obrazlı deyib: "Kitab zamanın dalğaları üzərində səyahət edən və öz qiymətli yükünü nəsilərdən-nəsilərə daşıyan fikir

gəmisidir". Fransız filosofu K.A.Helvetsi: "İnsanlar kimi, kitablar arasında da yaxşı və pis cəmiyyətin içinə düşmək mümkündür", R.Dekartin "Dəyərli kitabları oxuyan dəyərli insanlarla görüşmüş kimi olur" fikirləri adamda xəyalən neçə-neçə dahilərlə görüşmə əssosiasiyası yaradır..."

Bu mənavi nəhr-qəhrəmanımız haqda "ağır" əcnəbi fikirlərdən sonra onun "hansısa" bir səhifəsini açıb, öz mentallığımızda da xeyli dəxli olan xəyalı "respondent"lərimizdən bəhs edək. Belə ki, kitab münasibət məsələsində bizi əsasən belə təsni-fətləşdirənlər olar: kitab oxumayan; kitabı sevsə də mütaliyəyə tənbellik edən; kitabxanasını "ağzınədək doldurma" hobbisinə rəğmən, heç topuğunədək də oxumayan; sərf edənə oxuyan; yalnız çoxluğun oxuduğuna göz gəzdiran və s.

Bələklə, bir daha salam və ehtiram, habelə, yazımın bu bölümünü faktoloji cəhətdən də təmin etdiyindən sağ ol və daim oxunub-mütaliə edilməklə yaşa, KİTAB!..

Və ən nəhayət, Sənin haqqın; -

KİTAB HAQQI... Əlbəttə, - hər mənada və hər məqamda...

Bu müdrik-mübarək İSMin kağız cismi yaradılanədək çox izsiz-tozsuz dövrlər keçib. Bəs necə; hər şeyi öyrədən bu "Ustad"ın yoxluğunda "şəyird" olması qeyri-mümkün olan küll-başəriyyət nəyləyə bilərmiş?..

İndi gör, yalnız "yaddaş", "ağız", "zehin", "folklor" kimi şifahi-liklər dövrlərində nə qədər mədəniyyət, ədəbiyyatlar, sevgilər, nifrətlər it-bət olub!..

...Nəhayət, bu elm-irfan möcüzəsi meydana çıxdı və başərin bütün qeyri-maddi varidatının ümumücrüsünə çevrildi!

O, insana nə öyrətməyib? Bu suala mənfəi cavab tapmaq üçün, gərəklər qaranlıqlara düşüb, ondan xəbərsiz olan "müsbət" adam axtarasan (hər iki əlimizdə də elə onun öz yağı ilə yanan çıraqlar).

Kitablardan bunu da öyrənmişik ki, başəri məşğuliyətlərin hər sahəsində tarixən fəhmlil, qəbiliyyətli, istedadlı insanlar olub, var və olacaq. Amma qəbiliyyətsizlərə müqayisədə onların sayı çox az olur; qatığa nisbət qaymaq, bütün filzlərə nisbət qızıl, kütlələrə nisbət "kəllə"lər qədər az.

Həmin azlar yaradır, çoxlar yararınr...

Həmin azların ibtidai nümayəndələrini yazılı dövrə qədər "şifahi kitabları" da adlandırmıqlar olar. Onlar "sözün qisası"nı, "hər şeyin əsası"nı, "çəkiddə yüngül, vəzədə ağır"ların şahənşahını - Kitabı da yaratdılar ki, bunun haqqı yerdə qalan bütün maddi-mənavi nemətlərin hamısının haqqından çox!..

Axtarsaq, dünyanın bütün nəhəng fikir adamları kitab haqda nəşə deyib. Amma mənə ("Quranı-Kərim" istisna olmaqla), hələ onun öz dəyərincə söz deyilməyib. Yəni "gənclik" qədər ömrü olan gözəllərə, bir "baharlıq" yaşıl dağlara, bir "dövrənlik" şəhərlərə, bir "fanilik" dünyaya yazılan kitab-kitab vəsflər, heyranlıyqlar, mədhıyqlarla müqayisədə "kitab - bilik mənbəyidir" kimi deyilmələr başəriyyəti zər-xarayə bürüyən bu çılpaq "filosofa" nə geyimlər?..

Əslində, bu hikmətlər xəzinəsinin tərif-təltifə nə ehtiyacı? Sadəcə, bu xəzinənin elmi-praktik "valyuta"sı hesabına məqam-mənsəb sahibi olanlar onun ədəb-ərkan ələmindən də bir-iki rənanəyə-mənə götürsələr, bəsindir. Yəni elələri bir az da oxuyub bunu da bilələr ki, "artıq tamam..." nə yanır. Super təy-yarələrdə dəfələrlə Həccə, Məşhadə, Kərbalaya sayyaraləyərkən mütaliə edibən mülahizə edələr ki, "əl tutmaq" kimdən qalıb. Cahılıqda küçələrdə "parlaya-parlaya" ahılıqda ad-sənaları qaralan bir çox "surət-i-cananlar" hərdən hecalayıb görələr - bu irfan aynalarında nə kimi "surət-i-qanənlik" görünür. O aynalarda ki, "Yaxşı görünür surət-i-məhvəşləri, ancaq..." kimi nə-sihətlər də var...

Maraqlıdır; bu gün yalnız bir qisim təşkilat və şəxsi təəssübkeşin sevdirməyə can atdığı, müxtəlif festival, yarmarka və digər tədbirlərlə imicini bərpa etməyə çalışdığı kitablar sayəsində ixtira olunmuş "xana"larda çalışanların da bəziləri öz salaflarına nəxələflik edirlər. Söz düşəndə isə "neyləyəq?!" - deyə, bir vaxt yalnız kitabdan, teatrdan qidalandıqları "Olum, ya ölüm?!" dinamikası ilə monoloqlayıb, "demokratıyadır", "cəmaat belə şeyləri sevır", "xalq şou istəyir!" deyirlər. Fərqi-nə varmırlar ki, bu gün mitilənə çırpıqları stalinizm şouları da bir vaxt (guya) xalqın "alqış"ları, "alxış"ları, on beş "qardaş" respublikanın polit-tostları ilə süslənmişdi. İndi, yaxşı, dövlət antımilli iş görənələrə dinməsin ki, onlar belə istəyir? Demokratiyadır?! Belə yaramaz axı, yararı kolleqalar! O it-pişik yemləri, dişqurddayıcılar, daha nə bilim nələr haqda hər dəqiqə verdiyiniz reklamların gözüna üç gündən bir-beş gündən bir-beş-on kitab da qatıb təbliğ etsəniz, reyting üzünüzdün qaşı düşər?

Kitabın haqqı çoxdur, əfəndilər! Özü də, tək elə "bilik mənbəyi", şöhrət-mənsəb tramplini yox, həm də and yeri olan kitabın. Yəni, hər gün təqdim etdiyiniz düjün-düjün seriallardan fərqli bir filmdə deyildi ki, "dünyanın bütün huri-mələkləri yığılsa" da, heç vaxt "TV haqqı düz deyirəm!" deyilməyəcək. Heç zaman "pul haqqı", "vəzifə haqqı", "var-dövlət haqqı", lap elə "qəzet-jurnal haqqı!" deyə and içilməyəcək. Amma hamı halal-haqq insanlar çevrəsində tez-tez belə bir and da eşidib, eşidir və eşidəcək: "Kitab haqqı!.." ♦

Tahir Abbaslı